STD 2021 HAZİRAN- SAYFA 291-311

e-ISSN 2149 - 6595

Netflix'teki Türk Dizi Afişlerinin Göstergebilimsel Çözümlemesi

Öğr. Gör. Olcay Holat

Makale Geliş Tarihi: 31.08.2020
Yayına Kabul Tarihi: 23.02.2021

Özet

Görsel bir iletişim aracı olarak afiş kavramı imgeler, kodlar, simgeler ve göstergeler içeren bir grafik tasarım ürünüdür. Bu çalışmada, dijital yayın platformlarından biri olan Netflix'in orijinal Türk dizileri için üretilen afişlerin, göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analizi yapılacaktır. Araştırmanın yöntemi için Charles Sanders Peirce'ın "görüntüsel gösterge, belirti, simge" olarak sınıflandırılan üçlü gösterge anlayışı kullanılacaktır. Araştırma evreni için örneklem olarak Hakan: Muhafız (2018) ve Atiye (2019) için üretilen afişlerden amaca uygun olarak seçilmiştir. Seçilen örneklem afişlerin grafik dil (tipografi, renk, biçim vb.) açısından anlatımı yapılacaktır. Dizinin kurgusal evreni, olay örgüsü, karakterleri, zaman ve mekân ilişkisi ile afiş tasarımındaki görüntüsel göstergelerin, belirtilerin ve simgelerin bağlantıları irdelenecektir. İncelenen iki dizi afişinde de, isimlerinin logolaştırılarak kullanıldığı ve kurgusal evrene yönelik özgün simgelere, yerel motiflere dayalı imgelere ve anlatısal göstergelere yer verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Göstergebilim, Gösterge, Grafik Tasarım, Afiş, Netflix.*

SEMIOTICS ANALYSIS OF TURKISH SERIES POSTERS IN NETFLIX

Abstract

The concept of a poster as a visual communication tool is a graphic design product that includes images, codes, symbols, and indicators. In this study, the posters produced for the original Turkish TV series of Netflix, one of the digital streaming services, will be analyzed using the semiotic analysis method. For the method of the research, Charles Sanders Peirce's triple indicator understanding, which is classified as "icon, ındex, symbol" will be used. As a sample for the research universe, The Protector (2018) and The Gift (2019) were chosen from the posters produced for the purpose. The selected sample posters will be explained in terms of graphical language (typography, color, style, etc.). The fictional universe of the series, its plot, its characters, the relationship of time and space, and the connections between the icon, ındex, and symbol in the poster design will be examined. In the two series posters examined, it was determined that their names were used by logoizing and that original symbols for the fictional universe, images based on local motifs, and narrative signs were used.

Keywords: *Semiotics, Indicator, Graphic Design, Poster, Netflix.*

Öğr. Gör. Olcay Holat, Ege Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, İzmir.
E-posta: olcayholat@gmail.com ORCID: 0000-0002-8242-1719

Giriş

Gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte görseller, imgeler ve göstergeler dünyayı kuşatmaktadır. İnternetin yaygınlaşması ve ardından dijital teknolojilerin hızla gelişimi, görsel kültür çağının gelişmesine katkı sağlayan önemli unsurlardır. Günümüzdeki iletişim süreçlerinde konuşma ya da sözün imgeye dönüşmesi, görselleşmesi veya görsel olarak ifade edilmesi beklenir hale gelmiştir. Bu olmadığında iletişim sürecinde bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. Zira gündelik yaşamda insanların kullandığı görüntü teknolojileri ve görselliğe dayalı optik cihazlar toplumun çoğunluğunda yaygınlaşmıştır. Fotoğraf makineleri, kameralar, cep telefonları, tabletler, bilgisayarlar, medya oynatıcılar gibi her türlü imge ve imaj teknikleri birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır (Çakır, 2014: 190). Günümüzde imgelerin ve göstergelerin en yoğun olarak kullanıldığı alanlardan biri de afiş tasarımlarıdır. Çok sayıda gösterge dizgesinin bir arada kullanıldığı afişlerde iletilmek istenen mesajı, alıcıya en etkili ve hızlı bir şekilde aktarmak amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, Netflix'teki Türk dizi afişlerinin göstergebilimsel yöntemle çözümlemesi yapılacaktır.

Göstergebilim Kavramına Yönelik Yaklaşımlar

Göstergebilim (Semiyoloji/Semiyotik) kavramı, en basit tanımıyla göstergelerin bilimi olarak açıklanabilmektedir. "Kendisi o şey olmadığı halde kendisi dışında bir şeyi temsil eden ve bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek her türlü işaretler, kelimeler, görüntüler, sesler, jestler ve nesneler gösterge olarak adlandırılmaktadır" (Chandler, 2007: 2). Bu bağlamda gösterge, başka anlamları da içerisinde barındıran özellikler taşıdığından, kendi dışında bir nesne, olgu ya da varlık belirtebilen öğedir. Bir iletişim sürecinde göstergeler ikinci bir imgeyi canlandırmaktadırlar (Çağlar, 2012: 31). İnsanoğlunun iletişim amaçlı kullandığı doğal diller, jestler, görüntüler ve sesler, trafik işaretleri, bilimsel diller, müzik yapıtları, film ya da dizi afişleri dahi birer göstergedir. İletişim amacıyla kullanılan her şey göstergebilimin alanının içerisinde yer almaktadır.

Göstergebilim, farklı disiplinlerin bir arada işlev sahibi olduğu, disiplinlerarası bir alandır. "Göstergebilim, somut gerçekliklere değil, soyut içeriklere, temel anlamsal düzeneğe, anlamlamaya, anlamlama dizgelerine yönelmektedir ve özgül bir anlamlama dizgesi olan doğal dilleri de içine almaktadır" (Kıran ve Kıran, 2006: 324). "Dizge (dil) toplumsaldır. Dizge kurma (dil yetisi) ise insanlar arasında ortak bir yan olarak görülmektedir. Tüm toplulukların ayrılan yönü ise, ayrı dilleri konuşmaları ve kendi dizgelerini oluşturmalarıdır" (Erkman, 1987: 38). Bir dili konuşan topluluklar, kendi topluluklarının dünya görüşüne ve kültürüne göre iletişim kurarlar. Bu durum o topluluğun kendi dizgelerini oluşturmasında etkili olan faktörlerden biridir.

İngiliz filozof John Locke (1632-1704) göstergebilime adını veren ilk kişi olmuştur. Locke, An Essay Concerning Human Understanding (İnsan Anlayışı Üstüne Bir Deneme) isimli eserinde ilk kez "semiotike" terimini kullanarak "doctrine of signs" (göstergeler öğretisi) olarak tanımladığı semiyotiğin, bilimin üç temel alanından biri olması gerektiğini belirtmiştir (Deely, 1990: 113-114). Göstergebilim 20.yüzyılda bir bilim dalı olarak kabul edilmiş ve çağdaş göstergebilimin temelleri, Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure'ın yaklaşımlarıyla atılmıştır.

Modern dilbilimin kurucusu kabul edilen Saussure, göstergebilim alanında nesnelerden çok diğer gösterge dizgeleriyle ilgilenmiştir. Saussure'e (1998) göre;

> Gösterge, anlamı olan fiziksel bir nesnedir. Bir gösterge, bir gösteren (signifier) ve gösterilenden (signified) oluşmaktadır. Gösteren, göstergeden aldığımız imgesidir. Gösterilen ise gösterenin göndermede bulunduğu zihinsel bir kavramdır. Bu zihinsel kavram, aynı dili paylaşan ve aynı kültürün üyelerinin tümü için ortaktır. Göstergebilim ise dil kavramlarını belirten göstergeler dizgesidir; bu özelliğiyle de yazıyla, sağır-dilsiz alfabesiyle, simgesel törenlerle, incelik belirten davranış biçimleriyle, askerlerin kullandığı işaretlerle vb. karşılaştırılabilir. Yalnız dil, bu dizgelerin en önemlisidir (Saussure, 1998: 33).

Saussure'e (1998: 111) göre, "dil göstergesinin başlıca özelliklerinden biri, göstergenin nedensizliği ilkesidir. Göstereni, gösteren ile birleştiren bağ nedensizdir. Gösteren-gösterilen ilişkisi dilsel göstergelerin nedensiz olmasını sağlamaktadır." Dilsel göstergenin nedensizliği, gösterilenin gösterene saymaca ya da uzlaşmalı bir şekilde bağlanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu bağda, doğal olmayıp toplumsal olarak görülmektedir (Rıfat, 1990: 17). Bu bağlamda, Saussure dil göstergesinin toplumsal rolü ile ilgilenmektedir. Gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki, toplumsal olarak uzlaşılara dayanan bir yapıdadır.

C. S. Peirce, bütün olguları kapsayan göstergeler kuramı tasarlamış ve gösterge kavramı için sınıflandırmalar yapmıştır. Peirce göstergeleri çeşitli niteliklerine göre üçlü yapılar içerisinde sınıflandırmaktadır. Peirce'ın sınıflandırmaları içerisinde en çok gönderme yapılan modelleme; "ikinci üçlük göstergeleri, nesneleri açısından varlıksal bağıntı, benzerlik veya saymacalık içermelerine göre 'görüntüsel gösterge, belirti ve simge' olarak üçe ayırdığı tasniftir" (Vardar, 2001: 86). Peirce bu üçlü yapıyı şu şekilde tanımlamaktadır (Peirce, 1984: 274-304):

Görüntüsel Gösterge (Icon): Nesnesinin sahip olduğu niteliklerinden dolayı nesnesine gönderme yapan göstergedir. Fotoğraflar tam anlamıyla görüntüsel göstergeye örnektirler. Nesneleri algılarken tüm ayrıntıları algılamayız ancak belli çizgiler nesnenin çağrışımının oluşmasında yardımcı olmaktadır. Görüntüsel gösterge ise bu çizgilerin oluşmasında rol oynamaktadır (Erkman, 1987: 47). Görüntüsel göstergeler için "benzetge"de denebilir, çünkü bu göstergeler yansıttıkları gösterilenlere benzerler; her insanın görüntüsel göstergesi olan fotoğrafının kendisine benzemesi buna örnek verilebilir. Haritalar, diyagramlar ve krokiler de benzetge türünden göstergelerdir (Sayın, 2007: 1017).

Belirti (Index): Bir belirti, nesnesi ortadan kalktığı zaman onu gösterge yapan niteliklerini kaybeden bir göstergedir. Belirtilerin, nesneleriyle görünmez bir zorunluluk aracılığıyla doğrudan bir ilişkisi vardır. Belirtisel göstergeler için "belirtge"de denir; belirtgeler yansıttıkları gösterilenlere ne benzerler ne de tamamen ilgisizdirler; bu göstergeler yansıttıkları "şey"leri belirtirler. Bir insanın ateşinin yükselmesinin o insanın sağlığında bir rahatsızlık olduğunu belirtmesi ya da öksürük göstergesinin, öksüren kişinin hasta olduğunu belirtmesi gibi örnekler verilebilmektedir (Sayın, 2007: 1017). Bulutların olması yağmurun belirtgesi olduğu gibi, duman ise ateşin belirtgesidir.

Simge (Symbol): Peirce simge kavramı için iki farklı tanım ortaya koymuştur. İlk tanım şöyledir: Simge, temsil niteliği tam olarak yorumlayanına bağlı olan göstergedir. İkinci tanım ise: Simge, genel düşüncelerin ortaklığını ifade eden nesneye gönderme yapan bir göstergedir. Rıfat'a (1992: 22) göre simge; "yorumlayan olmadığında kendisini gösterge yapan özelliği bulunmayan göstergedir." Bir başka ifadeyle simge, insanlar arasında uzlaşmaya dayanan bir göstergedir. Örneğin, dildeki sözcükler, uzlaşmaya dayalı birer simgedir; çünkü bir sözcük, belirttiği şeyi yalnızca bu anlama geldiğini anlamamız sayesinde anlatmış olur. Notalar, trafik işaretleri, rakamlar, harfler, bayraklar ve mors alfabesi birer simge örneğidir.

Dünyayı bir göstergeler sistemi olarak gören Peirce, gösterge sürecinin (semiosis) iletişimsel ve sosyal boyutuna vurgu yaparken, özellikle dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktır. "Söz konusu gösterge süreci, gösterge yorumunu imler. Semiyotik süreç ise, gösterge ve yorumlanan arasında meydana gelen üçlü bir süreç olarak nitelendirilir" (Ünal, 2016: 391). Dünyayı anlamlandırmamız için birer araç olan göstergeler, onları yorumladığımızda bir anlama kavuşmaktadır.

Göstergebilim alanının incelediği kavramlardan biri de kodlardır. Kodlar, toplumun ortak kanaatiyle kabul edilmiş kuralları düzenleyen ve açıklayan işaretlerden meydana gelen bir sistemdir. Kodlar yollanan mesajın, alan tarafından aynı biçimde algılanmasını sağlamaktadır. Bu sebeple iki tarafında aynı kodu kullanması gerekmektedir. Yoksa iletişim sorunu yaşanmaktadır (Parsa, 2008: 117).

Yaşamın her alanında bulunan kodlar, göstergelerin anlaşılırlığını kolaylaştırmaktadır. Giyim şekilleri, davranışlar, kelimeler, renkler, işaretler, sayılar, beden dilinin hepsi birer kod olmaktadır. Kodlar anlamı oluşturur ve farklı kuşaklara taşırlar. Aynı zamanda toplumsallaşma sürecinde kültür ve toplum tarafından öğretilirler.

Grafik Tasarım Ürünü Olarak Afiş Kavramı

Grafik tasarım, kitlelere belirli bir bilgi ya da mesajı ileten görsel bir iletişim aracıdır. Görsel olarak iletilmek istenen her mesaj, grafik tasarım çalışma alanı içerisinde değerlendirilir. Dolayısıyla grafik tasarım bireyin görsel algı dünyası ile doğrudan ilişkilendirilebilir. "Grafik tasarım; ambalaj, kitap tasarımı, görsel kimlik, hareketli medya, bilgilendirme tasarımı, afiş, dijital medya vb. birçok tasarım konusuna, çalışma alanına sahiptir" (Boztaş, 2017: 2521). Bir grafik tasarım ürünü olarak afiş, ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren, iletişim dünyasının en temel araçlarından biridir. Teknolojik gelişmeler, reklamcılık sektörünün gelişmesi ve ürün ya da hizmet tanıtımında rekabetin artması afiş kullanımına önemi arttırmıştır.

Afiş kavramı Türk Dil Kurumu'na (TDK)[1] göre; "bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı" olarak tanımlanmaktadır. Sokaklar, caddeler, toplu ulaşım araçları, duvarlar ve daha pek çok yere asılabilen afişler, geniş kitlelere ulaşmak için birçok mecrada kullanılmaktadır. Son yıllarda gelişen iletişim teknolojileri ve yeni medya alanının özgün olanakları nedeniyle, sadece basılı olarak değil, dijital, web tabanlı ya da mobil olarak da afişlerin, özellikle etkileşimli olarak üretildiği görülmektedir.

"Afiş; yalın olan görsel tasarımı alıcıya etkileyici ve hızlı bir şekilde ulaştırmayı amaç edinen reklam araçlarından biri olarak da adlandırılabilir" (Teker, 2009: 139-140). Bu bağlamda, afişlerin temel amaçlarından biri kaynaktan alıcıya mesajı çarpıcı ya da etkileyici bir biçimde iletmektir. Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak, hatırlatmak ya da bilgilendirmek amacıyla oluşturulan afişlerde mesajı net ve öz biçimde sunmak önemlidir. Bu açıdan, kolay algılanan, çarpıcı, özgün ve ayrıntılardan uzak afiş tasarımları, mesajın alıcıya ulaşmasını etkileyecek önemli etkenlerdir.

Afişler işlevlerine göre üç ana gruba ayrılmaktadır. Bu üç ana grup şu şekilde açıklanabilmektedir:

[1] *https://sozluk.gov.tr/ adresinden 23.07.2020 tarihinde alınmıştır.*

> Becer'e (1999: 202) göre afiş türleri; reklam afişleri, kültürel afişler ve sosyal afişler olarak özelliklerine göre ayrılmaktadır. Reklam afişleri; ürünün ya da hizmetin tanıtımının amaçlandığı tasarımlardır. Moda, endüstri, kurumsal reklamcılık, gıda sektörü, turizm sektörü vb. gibi örnekler reklam afişleri alanının içerisinde yer almaktadır. Kültürel afişler; tiyatro, sinema, sergi, film festivali, konser, konferans, sempozyum, kitap fuarı vb. etkinliklerin duyurulduğu afiş çeşididir. Bu afiş türlerinde yer ve zamanın dikkat çekici bir unsur olarak özellikle betimlendiği görülmektedir. Sosyal afişler ise; sağlık, sivil savunma, trafik, çevre gibi sosyal konularda eğitici ve uyarıcı mesajlar ileten afiş türleri olarak tanımlanmaktadır.

Özellikle sosyal afişlerde hedef kitlede uyarıcı olarak davranış değişikliği yaratmak amaçlanmaktadır. Örneğin, son yıllarda dünya çapında bir sorun haline gelen çevre sorunları, çölleşme, küresel ısınma gibi felaketlere karşı üretilen sosyal afişlerde, doğayı korumaya yönelik bir farkındalık yaratmak ve bilinçlendirmek amaçlanmaktadır.

> Afiş tasarımını oluşturan temel araçların tipografi ve resim unsurları olduğu bilinmektedir. İyi bir afiş tasarımı için metin, tipografik öğeler ve imgenin sunulması mesajın en etkili şekilde iletilmesini sağlamalıdır. Afişte tipografi, harflerin ve yazınsal görsel iletişime ilişkin diğer öğelerin hem görsel, işlevsel ve estetik düzenlenmesi hem de bu öğelerle oluşturulan bir tasarım dili ve anlayışı olarak tanımlamıştır. Afiş tasarımında yer alan tipografik öğeler genellikle slogan, başlık, alt başlık, iletişim bilgileri vb. unsurlar olarak tasarımda yer almalıdır (Sarıkavak, 2009: 10).

Afişin etkili bir şekilde sunulabilmesi için tasarımda renk, biçim, çizgi, leke, fotoğraf ya da resmin sunumu gibi unsurların doğru ve ölçülü bir biçimde kullanılması gereklidir. Gümüştekin'e (2013: 35) göre, "iyi bir sloganla desteklenen görsel imge; doğru bir renkle desteklenen tipografi veya resimsel bir unsur; görsel bir imge ya da tipografi ile desteklenen renk, görsel bir tasarım ürünü olarak afişin amacına ulaşmasını sağlayabilmektedir." Bu bağlamda bir grafik tasarım elemanı olarak renk, görsel hiyerarşiyi de tasarlamaktadır. Afişlerde renk; çizim ve tipografiyi çarpıcı bir hale getirirken, diğer tasarım elemanlarının önünde de yer alabilmektedir. Bu durum, diğer elemanların ikinci planda kalmasını sağlayabilmektedir. "Biçimlerle ön-arka-yakın-uzak ya da derinlik hissi verilebilmektedir. Rengin ton değerleri bilinçli kullanılarak, tipografi kolay okunur hale getirilerek akılda kalıcı bir stil oluşturabilmektedir" (Teker, 2009: 64). Simgesel olarak renklerin de kendi içinde birçok anlamı bulunmaktadır. En temel iki renk olan beyazın; saflık, temizlik, arılık, masumiyet, aydınlık gibi anlamları bulunurken; siyahın ise olumsuzluk, kötülük, kötü şans, korku, otorite, ciddiyet gibi anlamları bulunmaktadır. Renklerin anlamları bilinçli ya da bilinçsiz olarak görsel iletişimde kullanılan önemli kodlardır.

Becer'e (1999: 202-203) göre afiş kavramı, "tasarımının yapıldığı ülkenin kültürel, politik ve ticari özelliklerini yansıtma görevini üstlenerek canlı ve estetik yapıya sahip bir göstergedir." Bir iletişim dizgesi olarak afişin tasarımında amacına uygun bir şekilde kullanılan her gösterge, afişin mesajının alıcıya ulaşması için önemli etkenlerdir. Dolayısıyla, afiş görsel imgeler aracılığıyla belirli mesajları kitlelere ulaştırmaktadır. Bu açıdan afiş tasarımında kullanılan göstergelerin kolay anlaşılır, dikkat çekici ve akılda kalıcı olması önemli bir unsurdur. Aynı zamanda mesajlar göstergeler aracılığıyla taşındığı için, göstergelere yüklenen kültürel kodların, simgelerin iyi kurgulanarak tasarıma yerleştirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde afiş tasarımında, evrensel bir dil oluşturmak amacıyla simgesel (simgeik) çözümlemelere başvurulur.

> Simgenin, düzeni ve yapısı tanımlanabilmeli, yapısal elemanların kullanımları estetik kurallar içerisinde olmalıdır, farklı ülkelerdeki insanlar, simgeleri aynı algılayabilmelidir ve simgeler, var olan kural ve alışkanlıklara uygun olmalıdır. Simgeler, bir ürün, hizmet ya da nesneyi göstermeye yarayan göstergelerdir. Evrensel bir dil oluşturmak amacıyla topluma yaygın şekilde hizmet veren çeşitli mekânlarda kullanılır (Küçükerdoğan, 2012: 1).

Simgeler aracılığıyla bu kurulan evrensel dil, izleyici ve üretilen içerik arasında uzlaşmaya dayalı bir bağ kurmaktadır. Örneğin, Netflix adlı dijital yayın platformu aracılığıyla üretilen La Casa De Papel (2017-2020) adlı dizide, direnişin ve baş kaldırının simgesi olarak Dali maskesi ve kırmızı tulum simgeleri kullanılmıştır. Benzer şekilde The Witcher (2019) adlı dizide yaratık avcısı Geralt of Rivia'nın boynunda taktığı kolye, Withcer olarak eğitildikleri okulun kolyesi olarak, karakterle özdeşleşmiş bir simgedir. Bu kullanılan simgeler, dizinin tanıtımı ve pazarlanması için üretilmiş tüm afişlerde, reklamlarda ve tanıtım faaliyetlerinde kullanılan ve özellikle evrensel açıdan herkesin anlayabileceği anlatısal gösterge haline gelmektedir. Küresel çapta fenomen olmuş dizilerin hayranları bu simgeleri hayatlarının herhangi bir noktasında kullandıklarında, diziye ait kurgusal evrene bir özdeşleşme yaşamaktadır.

Sinema filmleri ya da dizilerin tanıtımında kullanılan en önemli reklam ve pazarlama araçlarından biri olan afişin hazırlanmasında, filmin/dizinin öyküsü, çekildiği mekân, senaryo, içerdiği dönem, önemli sahneler, oyuncular gibi stratejiyi belirleyen unsurlar, yönetmenin talepleri ve yapımcının şartlarıyla bir araya gelerek tasarlanmaktadır. Filmin/dizinin adı ve tipogra-

fisi, fotoğrafları resim ya da illüstrasyonları, renkleri, logo ve amblem gibi firma işaretleri ile birlikte tasarlandığında, seyirci üzerinde etkili bir görsel iletişim aracı haline gelmektedir (Parsa, 2008: 114). İzleyicinin dikkatini çekmeyi amaçlayan dizi ve film afiş çalışmaları, merak ve gizem öğesini önemli ölçüde kullanmaktadır.

Seyirciyi bir film ya da diziyi izlemeye yönelik harekete geçirecek olan afişlerin, önemli ölçüde yaratıcı ve özgün öğelerle tasarlanması gerekmektedir. Üretimin arttığı, rekabetin çoğaldığı sinema ve dizi endüstrisinde, özellikle son yıllarda popüler hale gelen dijital platformlar nedeniyle de, çok sayıda tanıtım için afiş üretildiği gözlemlenmektedir. Bu platformlarda dizilerin tanıtımı ve pazarlanması için ilk olarak, dizinin anlatısına yönelik ipuçlarını barındıran afişler, içeriğin yer ve zaman bilgisiyle birlikte yayınlanmaktadır. Merak öğesinin odakta olduğu tanıtıcı bir teaser (kısa tanıtım bölümü) ya da fragmanlar serisi farklı mecralarda belirli bir stratejiyle sunulmaktadır. Daha önceden belirtilen yer ve zamana göre, yayın tarihinde dijital platformda içerik yayınlanabilmektedir.

Netflix'in Türk Dizi Afişlerinin Göstergebilimsel Yöntemle Çözümlenmesi

Dijital yayın platformlarından biri olan Netflix, her ay belirli bir ücret karşılığında kullanıcılarına film, dizi, mini dizi, belgesel, yarışma ve eğlence programları gibi çeşitli içerikler sunmaktadır. Netflix'in internet aracılığıyla televizyon, bilgisayar, akıllı telefon, medya oynatıcılar ve tablet gibi birçok farklı cihazlara entegrasyonu bulunmaktadır. İstenilen her yerde, her zamanda izlenebilir, ulaşılabilir olma imkânı bu entegrasyon ile elde edilmiştir. Kullanıcıların yapmış olduğu puanlama, izleme ve arama alışkanlıklarına göre şekillenen kişiselleştirme algoritması, Netflix'in çalışma prensibini belirlemektedir. Özellikle bu prensiple kullanıcılara dizi, film ya da farklı içerik önerileri sunulabilmektedir. İstenildiği zaman yayını durdurabilme, tekrar izleyebilme, çevrim içi ya da çevrim dışı izleyebilme gibi farklı izleme pratiklerini de içerisinde barındırmaktadır.

Küresel çapta popülerlik kazanan Netflix, farklı içeriklerle gün geçtikçe gelişmektedir. Özellikle Covid-19 salgını nedeniyle dünya genelinde milyarca insanın evlerinde karantina süreçlerini geçirmesi ve sokağa çıkma yasaklarının etkisiyle Netflix'e olan ilgi artmıştır. Son verilere göre, 190'dan fazla ülkede yayın yapan Netflix, tüm dünyada 200 milyonun üzerinde aboneye ulaşmıştır.[2] Gün geçtikçe dijital yayın platformlarına olan ilgi artmakta ve

[2] *https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-8b0308ad4e0cb60337f4a59fa4a1ff90 adresinden 17.03.2021 tarihinde alınmıştır.*

platformlar arası rekabet en üst düzeye çıkmaktadır. Netflix, Disney+, HBO Max ve Apple TV+ gibi birçok dijital yayın platformu, farklı yayın içerikleri ve yapım süreçleri üzerinden rekabet içerisindedir. Özellikle bu platformlarda üretilen orijinal dizi ve film içerikleri rekabetin temel unsurları arasında yer almaktadır.

Netflix Originals (Netflix Orijinal İçerik), Netflix tarafından yayın hakları lisanslarının satın alındığı diziler, mini diziler, filmler, belgeseller ya da eğlence programları gibi içeriklere verilen addır. Netflix, çoğunlukla bu içeriklerin hem yapımcısı hem de dağıtımcısı olma rolünü üstlenmektedir.

Netflix Türkiye'de 2016 yılında yayın hayatına başlamıştır. Netflix tarafından Türkiye'de çekilen ilk orijinal yerli dizi ise Hakan: Muhafız (The Protector-2018) fantastik türde süper kahraman temalı bir dizidir. Benzer şekilde Netflix'in yapımcılık ve dağıtımcılık rollerini üstlendiği yerli diğer diziler; Atiye (2019) ve Aşk 101 (2020) kurmaca kategorisinde değerlendirilebilecek yapımlardır. Netflix'in Türk orijinal belgesel dizisi Rise of Empires: Ottoman (2020) ise altı bölümlük bir mini dizidir. 2020 yılının ilk çeyreğine kadar, Netflix'in toplamda orijinal dört Türk dizisi bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, dijital yayın platformu Netflix'in yapımcılığını üstlendiği Türk dizilerinin tanıtımı ve pazarlanması için kullanılan afişlerin göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'de, Netflix'in Türk dizi afişlerinin kendine özgü dili ve yapısıyla giderek ön plana çıktığı görülmektedir. Literatüre katkı sağlayacağı düşünülen bu çalışmada, çok sayıda gösterge dizgeleri aracılığıyla üretilen anlamın, afişler üzerinden çözümlemesi yapılacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma için örneklem olarak Netflix'in ilk orijinal Türk dizisi Hakan: Muhafız (2018) ve ikinci orijinal Türk dizisi Atiye (2019) için üretilen afişler amaca uygun olarak seçilmiştir. Bu seçilen afişlerin göstergebilimsel yöntemle çözümlenebilmesi için, C. S. Peirce'nin (1984) bütün olguları kapsayan ve sınıflandırma imkânı sunan ikinci üçlüğünün tasnifi kullanılacaktır. "Görüntüsel gösterge, belirti ve simge" olarak üçe ayırdığı bu modellemeden yararlanılarak, afişler analiz edilecektir.

Analiz edilecek afişlerde hangi göstergelerin kullanıldığı, tipografi, renk, biçim gibi grafik unsurların nasıl kullanıldığı, özgün ve etkili olacak biçimde görsel dili nasıl kullandıklarını ve tüm bu işlevsel göstergeler aracılığıyla anlamın nasıl inşa edildiği gibi sorunsallar irdelenecektir. Diziye ait kurgusal evren, olay örgüsü, karakterleri, zaman ve mekân ilişkisi ile Peirce'ın üçlü modellemesindeki görüntüsel gösterge, belirti ve simgelerin birbirleriyle bağlantıları sorgulanacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma evreni seçilen örneklem dizilerin sadece birinci sezonunun tanıtımı ve pazarlanması için kullanılan afişlerinden seçilmiştir. Dijital yayın platformu Netflix'in Türkiye için ürettiği afiş çalışmaları içerisinden amaca uygun olarak seçilmiştir.

Hakan: Muhafız Dizisi Afişinin Analizi

Netflix'in yapımcılığını üstlendiği ilk Türk orijinal dizisi Hakan: Muhafız'ın birinci sezonu 14 Aralık 2018 tarihinde yayınlamıştır. Fantastik, tarihi, dramatik öğeler taşıyan dizi esasında bir süper kahraman temalı dizidir. İpek Gökdel'in Karakalem ve Bir Delikanlının Tuhaf Hikâyesi (2016) adlı romanından uyarlanan dizinin yönetici yapımcılığı; Onur Güvenatam, Jason George, Özge Bağdatlıoğlu ve Binnur Karaevli tarafından gerçekleştirilmiştir.

Görsel 1. Hakan: Muhafiz Dizisinin Tanıtım Afişi, Netflix, 2018[3]

[3] *https://www.netflix.com/nl/title/80189829 adresinden 20.07.2020 tarihinde alınmıştır.*

Hakan: Muhafız Afişinin Grafik Dil Açısından Anlatımı

Afişin merkezinde dizinin ana karakteri Hakan Demir (Çağatay Ulusoy) yer almaktadır. Ana karakterin bir yüzü soğuk renklerden koyu mavi-gri tonlarında, diğer yüzü ise sıcak renklerden sarı-sepya tonlarında işlenmiştir. Birbirine kontrast (karşıt) yaratan bu renk kodları ana karakterin yüzünü sınırlandıran hançer ile değişkenlik göstermektedir. Afiş tasarımlarında renklerin kontrast oluşturacak şekilde kullanılması çarpıcı ve etkili armoni etkisi uyandırmaktadır. Afişin zemininde sol tarafta soğuk renklerle modern bir metropol havası uyandıran gökdelenlerle dolu bir İstanbul silueti yer alırken, sağ tarafında ise sıcak renklerle cami silueti yer almaktadır. İstanbul'un modern ve geleneksel iki farklı yapısını betimleyen bu renk kodları, aynı zamanda bu iki çatışmayı da yansıtmaktadır. Afişin zemininde soğuk ve sıcak renklerin kontrast oluşturacak şekilde kullanımı gerilim yüklü bir atmosferi de afişe kazandırmıştır. Renklerin insanların algılamalarında uyandırdığı duygulara yönelik genelgeçer etkileri bulunmaktadır. Kırmızı, sarı gibi sıcak renklerin heyecanı ve duyguların yoğunluğunu artırıcı etkisi bulunurken; beyaz, mavi gibi soğuk renklerin ise sakinleştirici, dinlendirici ve rahatlatıcı etkisi bulunmaktadır. Algıyı örgütleyen tasarımın belirleyicisi olarak renk kodları, görsel hiyerarşiyi de organize eden bir unsur olarak bu afişte yer almıştır.

İki kontrast rengi bölen ya da sınırlayan bir unsur ise tarihi bir hançerdir. Hançer afişin merkezinde ve ana karakterin elinde yer almaktadır. Hançerin bir yüzü arka fondaki renk ile benzer bir şekilde koyu mavi/gri tonlarında yazısız olarak yer alırken; diğer yüzü ise arka fondaki renk ile benzer olarak sarı/sepya tonlarında yazı ve simgelerle sunulmuştur. Hançerin orta kısmında ise Osmanlı döneminden kalma yerel motifler işlenmiştir. Dizinin isminin yer aldığı bölümün arka kısmında silüet şeklinde, dizinin kurgusal evrenine ait anlatısal gösterge "Muhafız simgesi" bulunmaktadır.

Tipografik açıdan afiş incelendiğinde, dizinin isminin logolaştırılmış bir şekilde sunulduğu görülmektedir. Zira afişte ve fragmanda benzer ölçülerde aynı tipografik yapı işlenmiştir. Orijinal dizide ise afiş ve fragmandan farklı olarak, dizinin İngilizce adıyla The Protector benzer tipografik unsurlarla logolaştırılarak sunulmuştur. Afişte Hakan daha az ölçekte, Muhafız ise daha büyük puntolar ile beyaz ve gri metalik bir tonda yazılmıştır. Muhafız detayı daha fazla vurgulanmıştır. Dizinin birinci sezonunun yayınlanacağı tarih olan 14 Aralık beyaz renkte ve yayınlanacağı yer olan Netflix ise kurumsal logosunda olduğu gibi kırmızı tonlarında görselleştirilmiştir. Afişte diziye ait yer ve zaman bilgilendirmesi, izleyici kitlesinin içeriğe ulaşılabilirliğini ve akılda kalıcılığını arttıran bir unsurdur. Benzer şekilde Netflix

Orijinal Dizisi şeklinde yazılı kod beyaz ve küçük puntolarda afişe eklenen bir başka detaydır. Afişin en üst kısmında ise dizinin anlatı evrenine yönelik mesajı barındıran Asla Gücünden Şüphe Etme şeklinde dizinin sloganı bulunmaktadır. Dizinin olay örgüsüne göre bu söz, Hakan'ın üvey babası ölürken Hakan'a söylediği son sözdür. O anda Hakan, İstanbul'un Muhafızı olduğu gerçeğini öğrenir. Hakan'ın büyük bir sırla yüzleştiği ve kahraman olabilmek için eyleme geçip, dönüşüm geçirdiği bir andır. Bu bağlamda, kahramanın dönüştüğü nokta, sloganlaştırılarak afişte bir mesaj olarak yer almıştır.

Afişteki imgeler ve yazı karakterleri birbirini desteklemektedir. Sözel tasarım elemanları ve tipografik unsurlar oluşturduğu hiyerarşik yapıya uygun biçimde yerleştirilmiştir. Kullanılan tüm göstergeler ve imgeler afiş tasarımının kolay algılanmasını sağlarken, aynı zamanda dizinin türü, olay örgüsü ve içeriği hakkında çağrışım yapmayı kolaylaştırır niteliktedir.

Hakan: Muhafız Afişinin Peirce Modeline Göre Göstergebilimsel Analizi

Peirce'nin görüntüsel gösterge, belirti ve simge modellemesi esas alınarak Hakan: Muhafız dizisinin örneklem afişi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Gösterge Türü	**Hakan: Muhafız Afişinde Geçen Örnek**	**İlişki**
Görüntüsel Gösterge	İnsan: Koruyucu Bir Figür	Benzerlik
Belirti	Gökdelen (Koyu Mavi ve Gri Tonlarında)-Modern Zaman/Şehir Cami (Sarı ve Sepya Tonlarında)-Geçmiş Zaman/Tarihi Yapı	Nedensel ve Fiziksel
Simge	Cami-İbadet Mekânı (İslam Dini) Osmanlı Hançeri (Kültürel) Tılsımlı Gömlek Muhafız Simgesi (Anlatısal Gösterge)	Nedensiz ve Uzlaşmaya Bağlı

Tablo 1. Hakan: Muhafiz Peirce Modellemesine Göre Analiz Tablosu

Hakan: Muhafız afişi, Peirce'ın üçlü modellemesine dayandırdığı göstergebilimsel yöntemle analiz edildiğinde, görüntüsel gösterge afişin merkezinde yer alan insan göstergesinin, elinde hançer bulunan silah ile kararlı, güçlü, harekete geçecek ve özgüvenli beden diliyle, koruyucu bir figür olması arasında benzerlik ilişkisi bulunmaktadır. Dizide Hakan, İstanbul'un Muhafızı olarak, şehri kötülüklerden, hastalıklardan, kıtlıktan koruyan bir figürdür. Kurgusal bir hikâyenin tanıtıldığı ve izleyici ile ilk temasın gerçekleştiği dizi afişinde, tek bir erkek karakterin afişin merkezinde yer alması, kurgusal evrenin ana karakteri (protagonist) olma olasılığını güçlendirmektedir.

İkinci gösterge türü belirti açısından afiş incelendiğinde; afişin sol kısmında gökdelen göstergesi, koyu mavi ve gri tonlarla kalabalık insan topluluklarının yaşadığı büyük şehirlerde modern hayatın bir belirtisi olmaktadır. Afişin sağ kısmında ise cami göstergesi sarı ve sepya tonlarla, geçmiş zaman ve tarihi bir yapı belirtisi olarak sunulmuştur. Bir fotoğrafik imge olarak da siyah/beyaz ile sepya tonlamasının yapılması; geçmiş zaman, eskiye dönüş, nostalji, eskimişlik anlamları yüklemek için kullanılan bir göstergedir. Hakan: Muhafız anlatı evrenine göre, dizide iki farklı zamanda olay örgüsü işlenmektedir. Birincisi Hakan ana karakterinin yaşadığı günümüz modern dünyası; ikincisi ise Hakan'ın Muhafız atasının yaşadığı Osmanlı dönemlerindeki geçmiş zamandır. Anlatı evreninde kurulan bu iki farklı zaman zıtlığı, afiş çalışmasının zemininde renk kodlarıyla betimlenmiştir. Bu bağlamda, görsel algılamada renk kodlarının anlam üretme, anlamın biçimlendirilmesi üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu afiş çalışmasında da renk kodları soyut kavramları simgeleştirme işlevi gördüğünden dolayı, belirti için nedensel ve fiziksel bağ kurmamızı sağlayan en temel unsurlardan biridir. Zira Peirce'a göre belirtide, gösteren gösterilenle fiziksel ya da nedensel olarak doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlantı neden-sonuç ilişkisi yaratmaktadır.

Üçüncü gösterge türü simge açısından afiş incelendiğinde; afişin zemininde sağ kısmında yer alan cami simgesi, İslâm dininin ibadet mekânıdır. Bir simge olarak cami, İslâm diniyle özdeşleşmiştir. Bu afişte cami göstergesi hem bir belirti hem de bir simgedir. Afişin merkez kısmında ana karakterin elinde bir Osmanlı zamanından kalma, kılıflı hançer bulunduğu görülmektedir. Osmanlı kültüründe var olan, çoğunlukla kemerlerde taşınan sapları ve kılıfları altın ya da gümüş olan hançerler, yerel ve kültürel bir motiftir. Hatta Osmanlı Devleti'nin armasında hançer motifi dâhi bulunmaktadır. Dolayısıyla hançer Osmanlı kültürüyle özdeşleşmiş, uzlaşıya dayalı bir simgedir. Bu noktada, dizinin anlatı evreniyle bağlantı kurmak yerinde olacaktır. Zira dizinin olay örgüsüne göre, Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet döneminde İstanbul'a kötülük yayan "Ölümsüz" adı verilen insanüstü canlıları

öldürmek için üç nesne yaratılmıştır. "Birincisi Ölümsüze dokununca parlayan erdem yüzüğü, ikincisi Ölümsüzü öldürebilecek benzersiz bir hançer ve üçüncüsü ise zırh görevi görecek tılsımlı gömlek". Afişte dizinin isminin yer aldığı bölümde silüet şeklinde Muhafız karakterin tılsımlı gömleği giydiğinde vücudunda beliren simge yer almaktadır. Dolayısıyla, kurgusal evrene göre önemli görülen üç simgeden afişte sadece ikisi (hançer ve muhafız simgesi) kullanılmıştır. Gösteren ile gösterileni arasındaki uzlaşmaya dayalı bağı kuran bu simgelerin anlatı evreniyle ilişkisi ancak dizi izlenildikten sonra öğrenilebilmektedir. Simgelerin yorumlanabilmesi için çözümleyenin ona ait anlamı bilmesi gerekmektedir.

Atiye Dizisi Afişinin Analizi

Netflix'in yapımcılığını üstlendiği ikinci Türk orijinal dizisi Atiye'nin birinci sezonu 27 Aralık 2019 tarihinde yayınlanmıştır. Fantastik öğelerin yer aldığı dizi, dram, aksiyon türlerinde öğeler içermektedir. Şengül Boybaş'ın Dünyanın Uyanışı (2018) adlı eserinden uyarlama olan dizinin, yönetici yapımcılığını Onur Güvenatam, Özge Bağdatlıoğlu ve Jason George yapmıştır.

Görsel 2. Atiye Dizisinin Tanıtım Afişi, Netflix, 2019[4]

[4] *https://www.netflix.com/nl/title/81037848 adresinden 27.07.2020 tarihinde alınmıştır.*

Atiye Afişinin Grafik Dil Açısından Anlatımı

Atiye afişini grafik dil açısından ele aldığımızda iki bölümde analiz etmek olanaklı görülmektedir. Afişin merkez kısmında yani algısal olarak ilk odaklanılan noktada, dizinin ana karakteri Atiye (Beren Saat) yer almaktadır. Ana karakterin beden dili, saçları, kıyafeti ve yüz ifadesiyle bir şey hissediyor ya da algılıyor gibi betimlenmiştir. Ana karakterin boynunda tülbent, üzerinde siyah uzun bir kıyafet, koyu krem renklerinde uzun bir etek bulunmaktadır. Ana karakterin üst ve alt kıyafetleri birbirine kontrast oluşturacak renk doygunluklarına sahiptir. Genel anlamda kıyafet seçimi ve tasarımında nötr renkler tercih edilmiştir. Afişin kenarlıklarında siyah gölgeler kullanılmıştır.

Afişin ikinci bölümü olan zemini, ölçek olarak daha geniş planda verilmiş ve bu yapı işlevsel anlamda odağı Atiye karakterine yöneltmiştir. Afişin zemininde ise iki farklı nokta bulunmaktadır. Afişin zeminin üst kısmında gökyüzü, sisli bir hava şeklinde mavi ve beyaz tonlarında soğuk renk olarak sunulmuştur. Bu durum yan anlamsal açıdan sonsuzluk, sınırsızlık ve huzur anlamlarına gelmektedir. Afişin zemininin alt kısmında ise geniş bir arazi ve ön tarafında tarihi kalıntılar bulunmaktadır. Bu mekân dizinin olay örgüsünün geçtiği mekânlardan biri olan, Şanlıurfa'da yer alan tarihi kalıntı Göbeklitepe'dir. Dünyanın ilk tapınaklarından biri olan Göbeklitepe, dizinin anlatı evrenine göre gizemin çözüldüğü yerdir.

Tipografik açıdan afiş incelendiğinde, dizinin isminin logolaştırılmış bir şekilde sunulduğu görülmektedir. Zira afişte, fragmanda ve orijinal dizide benzer ölçülerde tipografik yapının ve simgenin işlendiği tespit edilmiştir. Afişte dizinin adı olan Atiye ismi büyük puntolarla beyaz ve krem renkleri arasında bir tonda yazılmıştır. Atiye adının "İ" harfi yerine, dizinin önemli bir simgesi kullanılmıştır. Hemen altında 27 Aralık yazılı kodu dizinin yayınlanacağı ilk tarihi beyaz renkte ve yanında yayınlanacağı yer olan Netflix ise kurumsal logosunda olduğu gibi kırmızı tonlarında görselleştirilmiştir. Afişte diziye ait yer ve zaman bilgilendirmesi, izleyici kitlesinin içeriğe ulaşılabilirliğini ve akılda kalıcılığını arttıran bir unsurdur. Netflix Orijinal Dizisi şeklinde yer alan yazılı kod beyaz ve nispeten daha küçük puntolarda afişe eklenen bir başka detaydır.

Bu afiş tasarımında diğer çözümlenen afişe göre herhangi bir dizi sloganı kullanılmamıştır. Bu açıdan sözel tasarım elemanları ve tipografik unsurların daha az kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan tüm göstergeler ve imgeler afiş tasarımında sadelik ve yalınlık esasına göre planlanıp, aynı zamanda dizinin türü, olay örgüsü ve içeriği hakkında çağrışım yapmayı kolaylaştırır niteliktedir.

Atiye Afişinin Peirce Modeline Göre Göstergebilimsel Analizi

Peirce'ın görüntüsel gösterge, belirti ve simge modellemesi esas alınarak Atiye dizisinin örneklem afişi incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Gösterge Türü	**Atiye Afişinde Geçen Örnek**	**İlişki**
Görüntüsel Gösterge	Kadın Karakterin Duruş Şekli ve El Yapısı-Yükseliş/Uçmak	Benzerlik
Belirti	Kadın Karakterin Kıyafet/Saç Şekli-Rüzgâr	Nedensel ve Fiziksel
Simge	Tülbent (Anadolu Kültürü) Göbeklitepe (Dünyanın İlk Tapınağı) Atiye Simgesi (Anlatısal Gösterge)	Nedensiz ve Uzlaşmaya Bağlı

Tablo 2. Atiye Peirce Modellemesine Göre Analiz Tablosu

Peirce'ın (1984) üçlü modellemesine göre görüntüsel gösterge gönderme yaptıkları ya da yerini tuttukları nesneyi doğrudan temsil eden ve büyük ölçüde fiziksel bir benzerlik ilişkisi kuran göstergedir. Atiye afişinin merkezinde yer alan ana karakter Atiye'nin, bedensel duruş şekli ve iki elinin aşağıya doğru konumlanışı, yerden güç alarak yükselmesi ya da uçması gibi bir benzerlik ilişkisini çağrıştırmaktadır. Saçının, tülbendin ve eteğinin rüzgârla savrulması yükselmenin, uçmanın bir başka göstergesidir. Aynı zamanda afişin zemininde yer alan mekânın (Göbeklitepe) ölçek olarak daha aşağıda ve uzakta kalması bir anlamda perspektif olarak Atiye'nin daha yüksekte olduğu algısını uyandırmaktadır. Dizinin olay örgüsüne göre, Atiye karakterinin kendini bulduğu, kendi yolculuğunu tamamladığı ve yeniden doğuşunun ele alındığı olay örgüsüyle afişteki görüntüsel gösterge birbirini desteklemektedir. Dizide Atiye Göbeklitepe'deki gizemli bir kapıyı açarak, mistik güçlere sahip olup hayatın akışını değiştirmektedir. Dolayısıyla Atiye karakterinin doğaüstü güçlerinin kaynağı Göbeklitepe, afişte iki elinle yükselişinin ve gücünün kaynağı olarak betimlenmiştir.

İkinci gösterge türü belirti açısından afiş incelendiğinde, ana karakter Atiye'nin saçlarının dalgalanması, boynundaki tülbendinin sola doğru ivme kazanması ve eteğinin ise sağa doğru hareket kazanması bir rüzgârın belirtisidir. Dolayısıyla görüntüsel gösterge ve belirti arasında doğrudan bir ilişki vardır. Her iki unsur ortaya çıkarılan anlamı destekleyen göstergelerle sunulmuştur. Bu açıdan Atiye'nin yükseliş/uçmak eyleminin belirtisi rüzgârın nedensel ve fiziksel bir ilişki kurmasına bağlıdır.

Üçüncü gösterge türü simge açısından afiş incelendiğinde, ilk simgenin Atiye'nin boynundaki tülbent olduğu görülmektedir. Tülbent kültürel kodlar açısından ele aldığında Anadolu kültürünün bir simgesidir. Anadolu kadınıyla özdeşleşmiş bir simge olan tülbent, uzun yıllar Türk sinemasında taşralı kadının da stereotipleşmiş bir simgesi olmuştur. Dizinin anlatısına göre, Atiye karakteri bu tülbendi sonsuz bir aydınlanmaya ve yeniden doğuşa doğru çıkacağı bir yolculuğun başında takmaktadır. İstanbul'dan Nemrut Dağı'na oradan da Göbeklitepe'ye uzanan bu yolculuk, Atiye karakterinin de değiştiği bir yolculuktur. Bu açıdan tülbent simgesi, Atiye'nin dönüştüğü bu yolculukla simgeleşmiş bir göstergedir. Aynı zamanda boynundaki tülbent Anadolu kültürünün bir motifi olduğu için işlevsel anlamda kullanılmış bir belirge (insigne) olmaktadır.

Afişte kullanılan ikinci simge ise dünyanın bilinen en eski ve en büyük tapınma merkezi Göbeklitepe'nin[5] afişin zemininde yer verilmesidir. Bu simge dizinin bu mekânla ilişkisinin bir göstergesi olurken, aynı zamanda dinsel ve mistik kodların olay örgüsüyle bağlantısı olduğunu göstermektedir. Dizinin olay örgüsüne göre Atiye'nin mistik güçlerine ulaştığı nokta Göbeklitepe, farklı hayatlara geçiş yapabildiği bir kapı niteliği taşımaktadır. Bu açıdan, Göbeklitepe anlatının esas mekânlarından biri olarak, karakter açısından önemli bir dönüşüm noktalarından biridir.

Afiş tasarımında kullanılan son simge ise dizinin kurgusal evrenine göre diziyle özdeşleşmiş bir anlatısal gösterge olarak Atiye simgesidir. Dizinin açılış sahnesinden itibaren, Atiye'nin soyut resim çalışmalarında sürekli olarak kullandığı bu simge, diziye göre Göbeklitepe'deki tarihi kalıntılarda da bulunmaktadır. Afişte tipografik açıdan dizinin isminin verildiği noktada "İ" harfi yerine Atiye simgesi kullanılmıştır. Bu simgenin ne anlama geldiğine yönelik birçok varsayım sunulmuştur.

---

[5] Göbeklitepe'nin henüz küçük bir bölümü çıkarılan Göbeklitepe, yaklaşık 12 bin yıllık geçmişiyle insanlık tarihini değiştirdi. Dünyanın bilinen en eski ve en büyük tapınma (kült) merkezi sayılan Göbeklitepe ile dinsel inanışın yerleşik yaşama geçişteki etkisi kanıtlandı. Harran Ovası'na hâkim bu tarih öncesi yerleşimin sınırlı bir bölümü kazılsa da, sıra dışı bulguları Neolitik Çağ'la ilgili pek çok bilgiyi altüst etti. Göbeklitepe; avcı-toplayıcı yaşamı, tarım ve hayvancılığa geçişi, tapmak mimarisi ve sanatın doğuşunu anlamamıza önemli katkılar sağladı. Dikilitaşların çoğunda insan, hayvan ya da soyut simgeler var. Kaynak: https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SGT01&DistId=SGT, adresinden 30.07.2020 tarihinde alınmıştır.

Görsel 3. Atiye Simge, Orijinal Afişten Kesit, 2019.[6]

Bir çözümlemeye göre bu simge hibrit bir simgedir. Tek başına gerçek bir anlamı olmayan ancak birkaç farklı simgenin birleştirilmesi ile oluşturulan bu simge aslında tarihte simyacıların kullandıkları şifre ve simgelerden figürler taşımaktadır. Hatta bazılarına göre bu hibrit simge cıva elementinin hem katı hem sıvı formunu işaret ederken bu metaforla dizide işlenen "iki hayat" konusuna da değinmektedir. Çoklu evrenler teorisi Atiye'nin son bölümünde de yer almaktadır. Öldürülen kız kardeşi Cansu'yu, alternatif bir evrende sağlıklı bir şekilde Elif ismi ile hayatına devam ederken bulan Atiye'nin paralel evrenlerde dolaştığı söylenebilmektedir.[7]

Dizide Göbeklitepe'de yer alan kapı aslında iki farklı hayatı ya da paralel evrene geçişi temsil etmektedir. Geçmiş ve gelecek farklı evrenlerde daha farklı boyutta yaşanmaktadır. Zira diziye göre Erhan karakterinin babası yine bir arkeolog olarak bulduğu kapıyla birlikte, zamanın doğrusal olmadığını geçmiş ve geleceğin aslında iç içe olduğuna yönelik bir diyaloğu bulunmaktadır. Bu bağlamda, simgenin iki hayatı sembolize ettiği yorumu yapılabilmektedir.

[6] *https://muratsalman.net/atiye-dizisindeki-sembollerin-anlamlari/ adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.*
[7] *https://blog.quicksigorta.com/trend/mistik-simgelerle-dolu-atiye-hakkinda-az-bilinen-alti-gercek-1538#:~:text=Turna%20fig%C3%BCr%C3%BC%20de%20Atiye%20dizisinde,mutlulu%C4%9Fu%20ve%20uzun%20ya%C5%9Fam%C4%B1%20simgeliyor adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.*

Bir başka çözümlemede ise Atiye simgesinin hayat ağacı olduğu ileri sürülmüştür. Hayat ağacı dünyanın merkezini sembolize eder. Yeraltı, yeryüzü ve gökyüzünü dikey bir merkezde birleştirir. Atiye dizisinin logosu 2 yuvarlak, 4 çizgi ve 1 kare içinde noktadan oluşmaktadır. Çizgiler "Ay", yuvarlaklar "Güneş" ve bir kare içinde nokta ise "anne rahmi, doğum ve çocuğu" simgeler.[8]

Atiye'nin kurgusal evrenine göre tasarlanan bu özgün simge, Atiye karakteri ve diziyle özdeşleşmiş evrensel bir dil kuran simgedir. Birçok farklı yaklaşıma göre, simgenin farklı anlamları oluşturulabilmektedir. Bir anlatısal gösterge olarak simgenin gizemini koruması, anlatı evrenine kullanıcıların ilgi duymasını arttıracak faktörlerden biridir. Dolayısıyla üretilen özgün simgenin farklı yaklaşımlarla açıklanması, kullanıcıların diziye yönelik araştırma yapmasına teşvik edici unsurlar barındırmaktadır.

Sonuç

Dünya çapında popülerlik kazanan ve Türkiye'de de giderek kullanıcı sayısını arttıran Netflix'in yapımcılığı üstlendiği yerli dizilerin afiş çalışmaları göstergebilimsel olarak çözümlenmiştir. Her iki afiş tasarımında da ana karakter (Hakan ve Atiye) afişin merkezinde, başka bir karakter göstergesi olmadan yer almıştır. Hakan: Muhafız dizisi afişinde mesaj sloganlaştırılmış ve tipografik bir unsur olarak kullanılmıştır. Atiye dizisi afişinde herhangi bir slogan kullanılmamıştır. Her iki dizi afişinde, dizinin ismi logolaştırılarak kullanılmış ve kurgusal evrene yönelik özgün simgelere ve anlatısal göstergelere yer verilmiştir. Bu özgün simgeler, her ne kadar yerel motifler taşısa da, 190'dan fazla ülkeye yayın yapan Netflix'in kullanıcıları arasında evrensel bir dil inşa etmektedir. Farklı ülkelerdeki insanlar bu simgeleri yapısı itibarıyla aynı algılayabilmektedir. Simgenin düzeni ve içeriği ise birçok tartışmaya açık, kullanıcıların araştırma yapmasına sevk edici özellikler taşımaktadır. Çözümlenen her iki afiş tasarımında da simgelerin işlevsel açıdan kullanımı dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, kullanılan tüm göstergeler ve imgeler afiş tasarımında dizinin türü, olay örgüsü, karakterleri, zaman-mekân ilişkisi ve içeriği hakkında çağrışımlar yapmayı kolaylaştırıcı, mesajları etkili bir şekilde vermeyi hedefleyen ve mesajları göstergeler aracılığıyla taşıyan bir yapıdadır. Her iki afiş tasarımında, görsel tasarım öğeleri ile logolaştırılmış tipografik unsurların, dizilerin kurgusal evrenlerini içeren göstergelere göre tasarlandığı görülmektedir.

[8] *https://muratsalman.net/atiye-dizisindeki-sembollerin-anlamlari/ adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.*

Kaynakça

Becer, E. (1999). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Yayınevi.

Boztaş, E. (2017). "Organ Bağışı Temalı Sosyal Afiş Tasarımlarının Göstergebilim Yöntemi İle Analizi", İdil Sanat ve Dil Dergisi, 6 (37), 2521-2542.

Chandler, D. (2007). Semiotics the Basics. London and New York: Routledge.

Çağlar, B. (2012). "Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim", LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi 3 (2), 22-34.

Çakır, M. (2014). Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Deely, J. (1990). Basics of Semiotics. Bloomington: Indiana University Press.

Erkman, F. (1987). Göstergebilime Giriş. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Gümüştekin, N. (2013). "Rengin Bir Grafik Tasarım Ürünü Olarak Afişe Katkısı: Tarihsel Bir İnceleme", Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 9, 35-50.

Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). Dilbilime Giriş. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Küçükerdoğan, R. (2012). Grafik Tasarım, Kültürel Göstergeler ve Tasarımsal Aktarımları: Ülke Bayrakları. İstanbul: Beta Yayınları.

Parsa, S. (2008). Film Çözümlemeleri. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Peirce, C. (1984). Writings of Charles S. Peirce: A Chronological Edition Vol. 2: 1867-1871. Bloomington: Indiana University Press.

Rıfat, M. (1990). Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları. İstanbul: Düzlem Yayınları.

Rıfat, M. (1992). Göstergebilimin ABCsi. İstanbul: Simavi Yayınları.

Sarıkavak, N. K. (2009). Çağdaş Tipografinin Temelleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Saussure, F. (1998). Genel Dilbilim Dersleri. (Çev. B. Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.

Sayın, Z. (2007). Gösteren-Gösterilen İlişkisi Açısından Grafik Göstergeler ve Göstergeleri Algılayış Farklılıkları, "Görünürün Kültürleri", 8. Uluslararası Görsel Göstergebilim Kongresi, İstanbul.

Teker, U. (2009). Grafik Tasarım ve Reklam. İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi.

Ünal, F. M. (2016). "Göstergebilim Serüveni", Mütefekkir: Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 3 (6), 379-398.

Vardar, B. (2001). Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri. İstanbul: Multilingual Yayınları.

İnternet Kaynakları

İnternet: Liedtke, M. (20.01.2021). Netflix's Big 4Q Lifts Video Service Above 200M Subscribers, Web: https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-8b0308ad4e0cb60337f4a59fa4a1ff90 adresinden 17.03.2021 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Salman, M. (13.01.2020). Web: Atiye Dizisindeki Sembollerin Anlamları https://muratsalman.net/atiye-dizisindeki-sembollerin-anlamlari/ adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: TDK (Türk Dil Kurumu) (2020). Afiş Kavramının Tanımı. Web: https://sozluk.gov.tr/ adresinden 23.07.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müze Web Sitesi (2020). Göbeklitepe Örenyeri. Web: https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SGT01&DistId=SGT adresinden 30.07.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Q>Blog (15 Şubat 2020). Mistik Simgelerle Dolu Atiye Hakkında Az Bilinen Altı Gerçek. Web:https://blog.quicksigorta.com/trend/mistik-simgelerle-dolu-atiye-hakkinda-az-bilinen-alti-gercek-1538#:~:text=Turna%20fig%C3%BCr%C3%BC%20de%20Atiye%20dizisinde,mutlulu%C4%9Fu%20ve%20uzun%20ya%C5%9Fam%C4%B1%20simgeliyor adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.

Görsel Kaynakları

Görsel 1. Hakan Muhafız Afiş-Netflix Web Sitesi. Web: https://www.netflix.com/tr/title/80189829 adresinden 20.07.2020 tarihinde alınmıştır.

Görsel 2. Atiye Afiş-Netflix Web Sitesi. Web: https://www.netflix.com/nl/title/81037848, adresinden 27.07.2020 tarihinde alınmıştır.

Görsel 3. Atiye Simge-Salman, M. (13.01.2020). Atiye Dizisindeki Sembollerin Anlamları. Web: https://muratsalman.net/atiye-dizisindeki-sembollerin-anlamlari/ adresinden 02.08.2020 tarihinde alınmıştır.